

WOJCIECH JAKÓBIK

Uniwersytet Jagielloński

Nord Stream 2 w polityce zagranicznej rządu RP w latach 2015–2018

Nord Stream 2 in the foreign policy of the Republic of Poland in 2015–2018

Nord Stream 2 is a topic debated in the European Union (EU) with the participation of the Polish government. The article analyses arguments presented in this discussion from the point of view of the EU and NATO's interests. It ends with conclusions and recommendations for the government of Poland.

Keywords: Nord Stream 2, energy policy, energy security, Russia, Ukraine, Poland, Gazprom, foreign policy, eastern policy, European Union

Słowa kluczowe: Nord Stream 2, polityka energetyczna, bezpieczeństwo energetyczne, Rosja, Ukraina, Polska, Gazprom, polityka zagraniczna, polityka wschodnia, Unia Europejska

Wprowadzenie

Celem niniejszego tekstu jest analiza Nord Stream 2 z punktu widzenia interesów Unii Europejskiej i NATO na przykładzie argumentacji stosowanej przez polski rząd w dyskusji na temat tego projektu w latach 2015–2018. Wykorzystane zostaną do tego oficjalne stanowiska polskiego rządu, materiały prasowe oraz opracowania eksperckie. Ograniczeniem badawczym będzie fakt, że nie wszystkie działania polskiego rządu znajdują odzwierciedlenie w dostępnych materiałach. Artykuł pozwoli usystematyzować argumentację rządu RP wobec projektu gazociągu i ocenić jej skuteczność; zarekomenduje też działania na przyszłość. Artykuł uzupełnia debatę na temat przyszłości integracji Polski we Wspólnocie oraz integracji europejskiej jako takiej.

Projekt Nord Stream 2 zakłada budowę z Rosji do Niemiec dwu nitek gazociągu o przepustowości 55 mld m³. Punkt wejścia magistrali ma się znajdować w obwodzie leningradzkim, w pobliżu miejscowości Ust-Ługa, skąd ma ona

prowadzić przez Morze Bałtyckie do punktu wyjścia w pobliżu Greifswaldu w Niemczech. Według założeń ma być gotowa do pracy do końca 2019 r. Projekt realizuje spółka Nord Stream 2 AG należąca w stu procentach do rosyjskiego Gazpromu. Wsparcia finansowego udziela mu pięciu partnerów z Unii Europejskiej: niemieckie E.on/Uniper i BASF/Wintershall, austriackie OMV, francuskie ENGIE i holendersko-brytyjski Shell. Będzie to drugi gazociąg z Federacji Rosyjskiej do Niemiec poprowadzony przez Morze Bałtyckie (od 2011 r. działa Nord Stream). Wstępne studium opłacalności budowy kolejnych nitek przez Morze Bałtyckie przeprowadzone zostało już w 2012 r. Projekt budowy trzeciej i czwartej nazwano Nord Stream 2¹.

Gazociąg ma służyć zwiększeniu ilości gazu ziemnego dostarczanego z Federacji Rosyjskiej do Niemiec i wzmocnieniu ich roli jako pośrednika w dostawach do państw UE. Wzrost znaczenia szlaku niemieckiego spowoduje jednak redukcję tranzytu przez terytorium Ukrainy, która jest obecnie głównym pośrednikiem w przesyłce tego surowca do krajów unijnych. Spółka Nord Stream 2 AG utrzymuje, że zwiększy się dzięki temu bezpieczeństwo dostaw do klientów w UE², ale zdania na ten temat są podzielone. Projekt stał się tematem sporu politycznego na arenie międzynarodowej, a rząd polski stworzył rozbudowaną argumentację przeciwko jego realizacji. To właśnie ona jest przedmiotem analizy w niniejszym tekście.

Nord Stream 2 – przegląd dotychczasowych opracowań i dyskusji

Literatura przedmiotu dotycząca relacji między Nord Stream 2 a polityką zagraniczną – być może przez to, że temat jest relatywnie świeży – zamyka się w opracowaniach naukowych i analizach eksperckich. Jej przegląd pozwala wysnuć wniosek, że dla polskiej dyplomacji temat ten jest istotny ze względu na zagrożenia, jakie niesie dla rozwoju rynku gazu oraz bezpieczeństwa Europy Środkowo-Wschodniej. Polska jest zwolennikiem dalszej integracji europejskiej i wzmocnienia europejskiego prawa chroniącego przed monopolistami, jak rosyjski Gazprom. Podobnie jak pozostałe państwa Unii Europejskiej nie uznaje nielegalnej aneksji Krymu przez Federację Rosyjską i zaangażowana jest w działania na rzecz przywrócenia kontroli Ukrainy nad

---

1 *Nord Stream 2*, „Gazprom” [online, dostęp: 10.12.2018], dostępny w internecie: <<http://www.gazprom.com/projects/nord-stream2/>>.

2 „Nord Stream 2” [online, dostęp: 10.12.2018], dostępny w internecie: <<https://www.nord-stream2.com/>>.

częścią kraju znajdującą się pod okupacją sił rosyjskich. Z punktu widzenia argumentacji polskich władz i środowiska eksperckiego Nord Stream 2 jest zagrożeniem dla interesów Polski w tych obszarach.

Problematykę tę podejmują analitycy Polskiego Instytutu Spraw Międzynarodowych, stawiając tezę, że przedstawiany jako przedsięwzięcie biznesowe gazociąg jest narzędziem polityki zagranicznej Rosji³. Przypominają, że gdyby Gazprom rzeczywiście miał na celu zwiększenie dostaw gazu do Europy, jak deklarują przedstawiciele spółki odpowiedzialnej za budowę Nord Stream 2, nowa nitka byłaby zbędna, bo istniejąca przepustowość magistral przesyłowych z Rosji do UE wykorzystywana jest obecnie w około 45 proc. Ekspert PISM sądzi, że gazociąg może „petryfikować strukturę rynku gazu w niektórych krajach Unii Europejskiej i spowolnić ich transformację” ku niższej zależności od dostaw z Rosji, które warunkują zależność polityczną. Z tego powodu na arenie międzynarodowej trwa polityczny spór o Nord Stream 2. Warto w tym kontekście przywołać komentarz Ośrodka Studiów Wschodnich (OSW): „Narastający spór pomiędzy USA i Niemcami dotyczący Nord Stream 2 wpisuje się w kontrowersje w Unii Europejskiej dotyczące projektu i pogłębia podziały pomiędzy państwami członkowskimi. Uwypukla różnice w podejściu do współpracy gazowej z Rosją i rozwoju strategicznych rosyjskich projektów gazociagowych. Podczas gdy w optyce Niemiec, ale też Austrii, Holandii i kilku innych państw dominuje podejście komercyjne, Polska, państwa bałtyckie, Dania oraz USA łączą projekt także z kwestiami bezpieczeństwa, nie tylko energetycznego. Konflikt o Nord Stream 2 wpisuje się też w rozgrywkę o przyszły kształt rynku gazu w Europie, rolę poszczególnych dostawców zewnętrznych (głównie Rosji, ale w coraz większej mierze także USA) oraz koncernów, w tym Gazpromu i jego europejskich partnerów. Sprawa Nord Stream 2 stała się poważnym wyzwaniem dla spójności UE oraz jej stosunków z USA i Rosją”⁴. Kolejne nitki Gazociągu Północnego mogą stać się dla Rosji dogodnym narzędziem pozwalającym wywołać konflikt, jeśli podejmie ona decyzję o eskalacji napięcia z Zachodem. Dzięki zbudowaniu silnej pozycji na Morzu

3 A. Gawlikowska-Fyk, M. Terlikowski, B. Wiśniewski, S. Zaręba, *Nord Stream 2. Inconvenient questions*, „PISM Policy Paper” 2018, No. 5 (165), dostępny w internecie [dostęp: 10.12.2018]: <<https://www.pism.pl/Publications/PISM-Policy-Paper-no-165>>.

4 A. Łoskot-Strachota, R. Bajczuk, S. Kardaś, *Nord Stream 2 dzieli Zachód*, „Komentarze OSW” 2018, nr 273, dostępny w internecie [dostęp: 10.12.2018]: <<https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2018-06-18/nord-stream-2-dzieli-zachod>>.

Bałtyckim i wokół niego może ona również odgrywać istotną rolę w potencjalnych sporach rozgrywających się poza tym regionem – czytamy w analizie Polskiego Instytutu Spraw Międzynarodowych⁵.

Krytyka dotyczy także negatywnego wpływu projektu Nord Stream 2 na wspólną politykę energetyczną UE i obowiązywanie regulacji trzeciego pakietu energetycznego na całym jej terytorium. Jak czytamy w komunikacie Ministerstwa Energii z 13 października 2017 r.: „Gazociąg Nord Stream 2 będzie służyć bezpośrednim dostawom gazu ziemnego z Federacji Rosyjskiej przez Morze Bałtyckie do Niemiec, omijając funkcjonujące lądowe szlaki transportu gazu ziemnego. Konieczność stosowania prawa UE na terytorium państw UE oraz ich wodach terytorialnych nie budzi wątpliwości. Z naszej analizy wynika, że argumenty służb prawnych Rady w tym zakresie są pozbawione podstaw prawnych. Zastosowanie jurysdykcji UE do części gazociągu leżącej poza jej terytorium wynika z konieczności zachowania jednolitości regulacyjnej całego gazociągu oraz ochrony konkurencji na europejskim rynku gazu. Trybunał Sprawiedliwości UE niejednokrotnie potwierdzał konieczność stosowania prawa UE w takich przypadkach”⁶.

Ciekawy argument można znaleźć w wyliczeniach Oxford Institute for Energy Studies, z których wynika, że do pełnej realizacji zobowiązań kontraktowych wobec klientów europejskich po 2020 r. Gazprom będzie musiał nadal korzystać ze szlaku ukraińskiego albo budować nową infrastrukturę. Aby zminimalizować dostawy przez Ukrainę, będzie musiał wykorzystać nowy gazociąg – Nord Stream 2 albo jego południowy odpowiednik Turkish Stream⁷. Ominięcie Ukrainy w tranzycie gazu do Europy jawi się więc w literaturze jednym z głównych powodów realizacji projektu Nord Stream 2. Ostatecznym celem może być utrzymanie dostaw tego surowca jako narzędzia nacisku na państwa uznawane przez Federację Rosyjską za jej strefę wpływów. Taką

---

5 B. Sawicki, *Suma wszystkich strachów przed Nord Stream 2*, „Biznes Alert” [online], 9.07.2018 [dostęp: 10.12.2018], dostępny w internecie: <<http://biznesalert.pl/sawicki-nord-stream-2/>>; A. Gawlikowska-Fyk, M. Terlikowski, B. Wiśniewski, S. Zaręba, *Nord Stream 2...*

6 *Polska analiza wskazuje, że prawo UE ma zastosowanie do gazociągu Nord Stream II*, „Forsal” [online], 13.10.2017 [dostęp: 10.12.2018], dostępny w internecie: <<https://forsal.pl/artykuly/1077882,polska-analiza-wskazuje-ze-prawo-ue-ma-zastosowanie-do-gazociagu-nord-stream-ii.html>>.

7 S. Pirani, K. Yafimava, *Russian gas transit across Ukraine post-2019: pipeline scenarios, gas flow consequences, and regulatory constraints*, Oxford Institute For Energy Studies 2016 (OIES Paper, NG 105), dostępny w internecie [dostęp: 10.12.2018]: <<https://www.oxfordenergy.org/wpcms/wp-content/uploads/2016/02/Russian-Gas-Transit-Across-Ukraine-Post-2019-NG-105.pdf>>.

interpretację można znaleźć w pracach analizujących politykę energetyczną Moskwy z punktu widzenia bezpieczeństwa. Anna Grabowska pisze w „Przeglądzie Bezpieczeństwa Wewnętrznego”, że nowa sytuacja w światowej gospodarce oraz zachodzące pod jej wpływem zmiany w gospodarce Rosji stawiają Kreml przed nowymi dylematami, które musi rozstrzygnąć, aby utrzymać dominującą pozycję na światowym rynku surowców energetycznych i w globalnej polityce oraz by nie stracić swego najsilniejszego narzędzia w kreowaniu tej roli – presji energetycznej⁸.

Działania w Unii Europejskiej

Polska polityka względem Nord Stream 2 realizowana jest przez dwa resorty – Ministerstwo Spraw Zagranicznych oraz Ministerstwo Energii. Wynika to z podziału kompetencji po utworzeniu w 2015 r. ME, które zaczęło odgrywać główną rolę w ramach tzw. dyplomacji energetycznej⁹. Nie oznacza to oczywiście, że z własnych narzędzi przestało korzystać MSZ.

W ramach sprzeciwu wobec spornego projektu gazociągu z Rosji do Niemiec polska dyplomacja zabiegała w Komisji Europejskiej o brak wsparcia dla tego przedsięwzięcia oraz zatrzymanie go na poziomie decyzji politycznej państw członkowskich. Przejawem działań Warszawy był tekst wiceministra spraw zagranicznych Konrada Szymańskiego w „Financial Times”, w którym wzywał on Unię Europejską do obrony jedności i wiarygodności europejskiej poprzez brak poparcia Nord Stream 2. Argumentował, że jest to gazociąg zbędny, gdyż zwiększone dostawy surowca z Rosji do UE może realizować obecna infrastruktura, dysponująca rezerwami przepustowości. Przypomniwał też, że Nord Stream 2 zaszkodzi stabilności ekonomicznej Ukrainy¹⁰. 27 listopada 2015 r. minister Krzysztof Tchórzewski oraz ministrowie do spraw energii z Rumunii, Węgier, Słowacji, Litwy, Łotwy i Estonii wystosowali do wiceprzewodniczącego KE Maroša Šefčoviča list, w którym informowali o spodziewanych negatywnych skutkach budowy gazociągu dla bezpieczeństwa energetycznego i sytuacji politycznej w UE oraz

---

8 A. Grabowska, *Dylematy energetyczne Federacji Rosyjskiej*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego” 2009, nr 1, s. 80.

9 B. Derski, *Ministerstwo Energii jednak bez rewolucji*, „Wysokie Napięcie” [online], 30.11.2015 [dostęp: 10.12.2018], dostępny w internecie: <<https://wysokienapiecie.pl/1137-ministerstwo-energii-jednak-bez-rewolucji/#dalej>>.

10 K. Szymański, *Russia's gas pipeline threatens European unity*, „Financial Times” [online], 21.10.2016 [dostęp: 10.12.2018], dostępny w internecie: <<https://www.ft.com/content/25a17928-96c3-11e6-a1dc-bdf38d484582>>.

państwach Europy Środkowej¹¹. 21 marca 2016 r. na marginesie posiedzenia Rady Europejskiej premierzy Chorwacji, Czech, Estonii, Litwy, Łotwy, Polski, Rumunii, Słowacji i Węgier wysłali list do przewodniczącego KE Jeana-Claude’a Junckera, wyrażając swoje obawy odnośnie do nowego gazociągu¹². To m.in. dzięki działaniu polskiej dyplomacji w 2017 r. na posiedzeniu unijnej rady ds. energii ministrowie energii Polski, Litwy, Szwecji, Danii i Rumunii wystąpili do KE o ocenę, w jaki sposób odnieść prawo unijne do projektu Nord Stream 2¹³. Doszło do tego pomimo sprzeciwu części państw wobec zaproponowanego przez Donalda Tuska postawienia tematu na agendzie posiedzenia Rady¹⁴. W opinii przedstawicieli państw nastawionych do gazociągu krytycznie powinien on podlegać regulacjom antymonopolowym ograniczającym wpływ Gazpromu na infrastrukturę, a co za tym idzie – na możliwość wykorzystania jej do celów polityki zagranicznej Federacji Rosyjskiej. Do argumentacji Polski i innych krytyków projektu przychylił się komisarz ds. klimatu i energii Miguel Arias Cañete, przyznając, że Nord Stream 2 jest niezgodny z celami polityki energetycznej Wspólnoty i zbędny. Interpretację tę wsparło w zainspirowanym przez przewodniczącego Jerzego Buzka liście posłów do Parlamentu Europejskiego. Trudno o formalne dowody współpracy prof. Buzka z polską dyplomacją, ale jego działania można uznać za wsparcie postulatów RP, podobnie zresztą jak aktywność przewodniczącego Tuska. W odpowiedzi na obawy części państw członkowskich KE zaproponowała rewizję tzw. dyrektywy gazowej, czyli *Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/73/WE [...] dotyczącej wspólnych zasad rynku wewnętrznego gazu ziemnego*¹⁵. Polska

11 *Krucha koalicja przeciwko Nord Stream 2 z udziałem Polski*, „Biznes Alert” [online], 2.12.2015 [dostęp: 10.12.2018], dostępny w internecie: <<http://biznesalert.pl/raport-krucha-koalicja-przeciwko-nord-stream-2-z-udzialem-polski/>>.

12 *Komunikat prasowy Ministerstwa Spraw Zagranicznych w sprawie projektu Nord Stream II*, „Ministerstwo Spraw Zagranicznych” [online], 21.03.2016 [dostęp: 10.12.2018], dostępny w internecie: <https://www.msz.gov.pl/pl/p/lublana_si_a_pl/c/MOBILE/aktualnosci/komunikat_prasowy_ministerstwa_spraw_zagranicznych_w_sprawie_projektu_nord_stream_ii>.

13 *Polska i sojusznicy domagają się niemieckich wyjaśnień w sprawie Nord Stream 2*, „Biznes Alert” [online], 28.02.2017 [dostęp: 10.12.2018], dostępny w internecie: <<http://biznesalert.pl/polska-i-sojusznicy-domagaja-sie-niemieckich-wyjasnien-w-sprawie-nord-stream-2/>>.

14 *Nord Stream 2 straci swoją moc? Donald Tusk pisze list do liderów krajów Unii*, „Dziennik” [online], 11.11.2017 [dostęp: 10.12.2018], dostępny w internecie: <<https://wiadomosci.dziennik.pl/swiat/artykuly/562295,donald-tusk-do-liderow-ue-o-nord-stream-2.html>>.

15 *Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/73/WE z dnia 13 lipca 2009 roku dotycząca wspólnych zasad rynku wewnętrznego gazu ziemnego i uchylająca dyrektywę 2003/55/WE*. Dz. Urz. UE L 211/94 z 14.08.2009, dostępna w internecie [dostęp: 10.12.2018]: <http://www.gaz-system.pl/fileadmin/pliki/do_pobrania/pl/dyrektywa_2009_73_we.pdf>.

współpracowała w tym zakresie z Komisją, wspierając inicjatywę Brukseli¹⁶. Ostatecznie projekt nowelizacji przyjęty został przez KE 8 listopada 2017 r.¹⁷ Zawiera on propozycję zastosowania antymonopolowych regulacji trzeciego pakietu energetycznego wobec gazociągów biegnących z krajów trzecich, jak Nord Stream 2¹⁸. Rewizja dyrektywy mogłaby doprowadzić do podporządkowania tego projektu prawa, które zabrania jednej firmie zarządzać infrastrukturą i przesyłać przez nią gaz. Oznaczałoby to, że Gazprom musiałby zmienić założenia projektu lub z niego zrezygnować. Metoda aplikacji unijnego prawa wobec Nord Stream 2 mogłaby stać się przedmiotem negocjacji KE z Rosją, a w razie niepowodzenia rozmów Komisja mogłaby odmówić zgody na budowę gazociągu. Gdyby jednak doszło do porozumienia, musiałby je zatwierdzić Parlament Europejski, który w przeszłości kilkakrotnie opowiadał się przeciwko temu projektowi¹⁹. Oznacza to, że rewizja dyrektywy gazowej mogłaby opóźnić lub zablokować Nord Stream 2, dlatego też Polska zaangażowała się w forsowanie tych zmian. ME wydało wprawdzie opinię, że nawet już istniejący porządek prawny narzuca obowiązek podporządkowania projektu Nord Stream 2 przepisom trzeciego pakietu energetycznego, ale rewizja dyrektywy gazowej pomoże rozwiązać wszelkie wątpliwości. 11 listopada 2017 r. Donald Tusk skierował do przewodniczącego Junckera list z apelem o przyspieszenie prac nad rewizją dyrektywy²⁰. Trudno ocenić, czy jego inicjatywa konsultowana była z rządem Polski, ale mogła wywrzeć na unijnych urzędników dodatkową presję. Prace utknęły jednak na poziomie Rady UE. Według przekazów medialnych powodem ich zatrzymania był opór dyplomacji Austrii (obejmującej prezydencję Rady Europejskiej w drugim półroczu 2018 r.) i Niemiec, czyli krajów, z których

-
- 16 W. Jakóbiak, *Polska i Komisja razem w decydującym starciu o Nord Stream 2*, „Biznes Alert” [online], 20.12.2017 [dostęp: 10.12.2018], dostępny w internecie: <<http://biznesalert.pl/lex-nord-stream-2-polska-komisja-europejska/>>.
  - 17 *Nowelizacja dyrektywy gazowej trafiła pod obrady Rady i Parlamentu Europejskiego*, „Kierunek Chemia” [online], 9.11.2017 [dostęp: 10.12.2018], dostępny w internecie: <<https://www.kierunekchemia.pl/artukul,51740,novelizacja-dyrektywy-gazowej-trafila-pod-obrady-rady-i-parlamentu-europejskiego.html>>.
  - 18 *Komisja Europejska uderzyła w Nord Stream 2*, „RMF 24” [online], 8.11.2017 [dostęp: 10.12.2018], dostępny w internecie: <<https://www.rmf24.pl/ekonomia/news-komisja-europejska-uderzyla-w-nord-stream-2,nId,2462671>>.
  - 19 *Europosłowie zgodnie przeciwko Nord Stream 2. Wylał się tylko Adam Gierek*, „Biznes Alert” [online] 8.10.2015 [dostęp: 10.12.2018], dostępny w internecie: <<http://biznesalert.pl/europoslowie-zgodnie-przeciwko-nord-stream-2-wylamal-sie-tylko-adam-gierek/>>.
  - 20 *Donald Tusk napisał list ws. Nord Stream 2*, „WNP” [online], 11.11.2017 [dostęp: 10.12.2018], dostępny w internecie: <https://gazownictwo.wnp.pl/donald-tusk-napisal-list-ws-nord-stream-2,310498_1_0_0.html>.

pochodzą trzy z pięciu z firm współfinansujących Nord Stream 2. Przyjęcie zrewidowanej dyrektywy w 2019 r. będzie utrudnione z uwagi na wybory do Parlamentu Europejskiego, które mogą zatrzymać proces legislacyjny²¹. Z punktu widzenia polskich interesów jest to niekorzystne, ale z drugiej strony w pierwszej połowie 2019 r. prezydencję przejmie krytyczna wobec Nord Stream 2 Rumunia, która może przyspieszyć prace legislacyjne w okresie, w którym będzie to możliwe. Los dyrektywy gazowej wciąż pozostaje nierozstrzygnięty, a czas na objęcie nią Nord Stream 2 kończy się. Jeżeli nowa regulacja wejdzie w życie po planowanym na koniec 2019 r. zakończeniu budowy, nie będzie już jej dotyczyć, gdyż ma być stosowana tylko wobec nowych przedsięwzięć. Możliwe jednak, że dyskusja na temat dyrektywy była jednym z czynników skłaniających Danię do wstrzymywania decyzji o zgodzie na budowę gazociągu na jej wodach terytorialnych. Brak decyzji może wydłużyć realizację projektu nawet o rok, ale Gazprom przekonuje, że jest w stanie nadrobić opóźnienia²².

Zaangażowanie rządu na rzecz rewizji dyrektywy gazowej należy oceniać jako przykład skutecznego działania polskiej polityki zagranicznej. Dzięki wykorzystaniu szerokiego wachlarza dostępnych narzędzi, efektywnej współpracy Warszawy i jej przedstawicieli w Brukseli (w tym polityków kojarzonych z opozycją wobec partii rządzącej) KE zajęła w sprawie Nord Stream 2 stanowisko zbliżone z polskimi interesami. Dużo trudniejsze zadanie stanęło przed polską dyplomacją w Radzie UE, która decyzje dotyczące polityki energetycznej podejmuje na zasadzie konsensusu, a mają w niej głos obrońcy nowego gazociągu, jak Austria czy Niemcy.

Działania w NATO

Działania przeciwko Nord Stream 2 prowadzone były także na płaszczyźnie transatlantyckiej. Polska wykorzystała szczyt NATO w Warszawie do promocji wiedzy na temat zagrożeń z zakresu bezpieczeństwa wynikających z budowy nowego gazociągu z Rosji do Niemiec. Z uwagi na to, że decyzje podejmowane są w ramach Sojuszu konsensualnie, a jego członkiem są

21 *Znamy datę wyborów do Parlamentu Europejskiego*, „Polskie Radio” [online], 26.07.2018 [dostęp: 10.12.2018], dostępny w internecie: <<https://www.polskieradio.pl/5/3/Artykul/2171822,Znamy-date-wyborow-do-Parlamentu-Europejskiego>>.

22 W. Jakóbiak, *Opóźnienie Nord Stream 2 o rok?*, „Biznes Alert” [online], 11.09.2018 [dostęp: 10.12.2018], dostępny w internecie: <<http://biznesalert.pl/nord-stream-2-opoznienie-rok/>>.

także Niemcy, temat nie mógł wejść do oficjalnej agendy²³. W komunikacie ze szczytu można jednak znaleźć ślad działań polskiej dyplomacji, wspieranej przez USA i Norwegię. Jest to zapis o bezpieczeństwie szlaków dostaw surowców, któremu Nord Stream 2 mógłby zagrozić, gdyby został wykorzystany do działań hybrydowych albo konwencjonalnych z udziałem rosyjskiej floty²⁴. Temat spornej inwestycji pojawił się również na kolejnym szczycie NATO – 11 lipca 2018 r. w Brukseli. Prezydent USA ostrzegł wówczas Niemcy, że wspieranie projektu zagraża bezpieczeństwu energetycznemu Europy (nieoficjalnie można się dowiedzieć, że stanowisko Waszyngtonu konsultowane było z Polakami)²⁵. 9 października 2018 r. premier Mateusz Morawiecki skierował do administracji USA prośbę o wprowadzenie sankcji wobec uczestników projektu Nord Stream 2²⁶. Ostrzegł, że uruchomienie gazociągu może pozwolić Rosji na dalsze działania wojenne na terytorium Ukrainy²⁷. Amerykanie poinformowali opinię publiczną, że zamierzają rozważyć zastosowanie sankcji w ramach *Ustawy o przeciwstawianiu się przeciwnikom Ameryki* (CAATSA). Senat USA przedstawił prezydentowi Trumpowi propozycję włączenia do pakietu tych obostrzeń sankcji wobec projektów dotyczących eksportu węgłowodorów z Rosji, ale pod szczegółowo określonymi warunkami. Chociaż amerykańska administracja przekonuje, że wciąż rozważa wykorzystanie tego narzędzia, to wśród ekspertów nie ma zgody, czy mogłoby ono objąć projekt Nord Stream 2, skoro jego budowa już ruszyła²⁸. Nie wiadomo też, czy USA zdecydują się wprowadzić sankcje unilateralnie,

23 Waszczykowski: „Na szczycie NATO padnie temat Nord Stream 2, ale w kuluarach”. *Weto Niemiec?*, „Biznes Alert” [online], 14.06.2016 [dostęp: 10.12.2018], dostępny w internecie: <<http://biznesalert.pl/waszczykowski-na-szczycie-nato-padnie-temat-nord-stream-2-ale-w-kuluarach-weto-niemiec/>>.

24 W. Jakóbiak, *Polska walka o bezpieczeństwo energetyczne podczas szczytu NATO*, „Biznes Alert” [online], 11.07.2016, [dostęp: 10.12.2018], dostępny w internecie: <<http://biznesalert.pl/polska-walka-o-bezpieczenstwo-energetyczne-szczytu-nato/>>.

25 Tenże, *NATO jest ważniejsze od Nord Stream 2*, „Biznes Alert” [online], 12.07.2018 [dostęp: 10.12.2018], dostępny w internecie: <<http://biznesalert.pl/nato-nord-stream-2-szczyt-bruksela/>>.

26 *Polska przekonuje USA do sankcji wobec Nord Stream 2*, „Biznes Alert” [online], 9.10.2018 [dostęp: 10.12.2018], dostępny w internecie: <<http://biznesalert.pl/polska-usa-nord-stream-2-sankcje/>>.

27 *Mateusz Morawiecki: Nord Stream 2 przybliży nas do wojny*, „WNP” [online], 15.02.2018 [dostęp: 10.12.2018], dostępny w internecie: <https://gazownictwo.wnp.pl/mateusz-morawiecki-nord-stream-2-przybliza-nas-do-wojny,317510_1_0_0.html>.

28 *Vicari: Can US sanctions hit Nord Stream 2?*, „Biznes Alert” [online], 2.03.2018 [dostęp: 10.12.2018], dostępny w internecie: <<http://biznesalert.com/vicari-vocal-europe-nord-stream-2/>>.

wbrew Austrii i Niemcom, które oprotowały ten pomysł. Pomimo apelu premiera Morawieckiego jak dotąd do tego nie doszło²⁹. Owocem działań polskiej dyplomacji w NATO i wobec Stanów Zjednoczonych są daleko idące deklaracje polityczne Waszyngtonu i presja na rząd w Berlinie. Trudno przesądzać, czy i w jakim stopniu przełożyły się one na wzrost krytyki projektu Nord Stream 2 w Niemczech. Pod koniec 2018 r., w przededniu zmiany na fotelu kanclerza, widać taką tendencję w niemieckich mediach i kręgach konserwatystów z koalicyjnej CDU, a także Partii Zielonych, która może odgrywać istotną rolę w nowym rządzie RFN³⁰. Wśród argumentów wykorzystywanych przez tamtejszych krytyków pojawia się m.in. kwestia bezpieczeństwa. Trudno rozstrzygnąć, na ile wpłynęła na to konsekwentna polityka Polski na rzecz uświadamiania zagrożeń dla bezpieczeństwa Europy wynikających z budowy Nord Stream 2, a na ile działania Federacji Rosyjskiej na Morzu Azowskim, uznane przez kraje zachodnie za prowokację i naruszenie prawa międzynarodowego³¹.

Konkluzje i rekomendacje

Należy uznać, że broniąc polskich interesów w sprawie Nord Stream 2, rząd w Warszawie wykorzystał Ministerstwo Energii i Ministerstwo Spraw Zagranicznych w maksymalnym możliwym stopniu. Argumentacja prezentowana w latach 2015–2018 miała służyć przekonaniu nieprzekonanych, że jest to projekt niezgodny z interesami NATO i Unii Europejskiej. Rząd uwzględnił w swoich działaniach mechanizmy, jakie dają te organizacje, a istotnym wsparciem były dla niego inicjatywy Polaków zajmujących wysokie stanowiska w unijnej administracji. Czynnikiem ograniczającym był tu fakt, że w ramach UE i Paktu Północnoatlantyckiego decyzje podejmowane są na zasadzie konsensusu, co pozwalało obrońcom Nord Stream 2 (Niemcom i Austrii) blokować takie działania Polski, jak próby rewizji dyrektywy gazowej UE czy wprowadzenia tematu do agendy Sojuszu.

29 W. Jakóbiak, *USA ślą sygnał, ale sankcji wobec Nord Stream 2 nie ma*, „Biznes Alert” [online], 16.03.2018 [dostęp: 10.12.2018], dostępny w internecie: <<http://biznesalert.pl/apel-senatorow-usa-nord-stream-2-sankcje/>>.

30 Tenże, *Rośnie opozycja wobec Nord Stream 2 w Niemczech*, „Biznes Alert” [online], 6.12.2018 [dostęp: 10.12.2018], dostępny w internecie: <<http://biznesalert.pl/nord-stream-2-opozycja-niemcy-bundestag-cdu-zieloni/>>.

31 *Grün-schwarze Koalition gegen Nord Stream 2*, „Der Tagesspiegel” [online], 30.11.2018 [dostęp: 10.12.2018], dostępny w internecie: <<https://www.tagesspiegel.de/politik/ukraine-konflikt-gruen-schwarze-koalition-gegen-nord-stream-2/23702784.html>>.

Dla polskiej polityki zagranicznej wyżywa z powyższych rozważań istotny wniosek. Wzmocnienie Komisji Europejskiej w systemie instytucjonalnym UE może się przyczynić do skuteczniejszej obrony zbieżnych z punktem widzenia Brukseli interesów Polski przed działaniami rywala wewnątrz Wspólnoty, jakimi w sprawie Nord Stream 2 są Niemcy. Byłaby to jednak broń obosieczna, gdyż utrudniałaby zatrzymywanie przez Warszawę tych inicjatyw unijnych, z którymi się ona nie zgadza. Przykładem niech będą rosnące ambicje polityki energetyczno-klimatycznej UE, uderzające w rentowność polskiej energetyki węglowej, która dostarcza obecnie Polakom około 80 proc. energii. Twórcy polskiej polityki zagranicznej muszą rozsądzić, co leży w interesie Rzeczypospolitej.

Bibliografia

- Derski B., *Ministerstwo Energii jednak bez rewolucji*, „Wysokie Napięcie” [online], 30.11.2015 [dostęp: 10.12.2018], dostępny w internecie: <<https://wysokienapiecie.pl/1137-ministerstwo-energii-jednak-bez-rewolucji/#dalej>>.
- Donald Tusk *napisał list ws. Nord Stream 2*, „WNP” [online], 11.11.2017 [dostęp: 10.12.2018], dostępny w internecie: <https://gazownictwo.wnp.pl/donald-tusk-napisał-list-ws-nord-stream-2,310498_1_0_0.html>.
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/73/WE z dnia 13 lipca 2009 roku dotycząca wspólnych zasad rynku wewnętrznego gazu ziemnego i uchylająca dyrektywę 2003/55/WE*. Dz.Urz.UE L 211/94 z 14.08.2009, dostępna w internecie [dostęp: 10.12.2018]: <http://www.gaz-system.pl/fileadmin/pliki/do_pobrania/pl/dyrektywa_2009_73_we.pdf>.
- Europosłowie zgodnie przeciwko Nord Stream 2. Wylamał się tylko Adam Gierek*, „Biznes Alert” [online] 8.10.2015 [dostęp: 10.12.2018], dostępny w internecie: <<http://biznes-alert.pl/europoslowie-zgodnie-przeciwko-nord-stream-2-wylamal-sie-tylko-adam-gierek/>>.
- Gawlikowska-Fyk A., Terlikowski M., Wiśniewski B., Zaręba S., *Nord Stream 2. Inconvenient questions*, „PISM Policy Paper” 2018, No. 5 (165), dostępny w internecie [dostęp: 10.12.2018]: <<https://www.pism.pl/Publications/PISM-Policy-Paper-no-165>>.
- Grabowska A., *Dylematy energetyczne Federacji Rosyjskiej*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego” 2009, nr 1.
- Grün-schwarze Koalition gegen Nord Stream 2*, „Der Tagesspiegel” [online], 30.11.2018 [dostęp: 10.12.2018], dostępny w internecie: <<https://www.tagesspiegel.de/politik/ukraine-konflikt-gruen-schwarze-koalition-gegen-nord-stream-2/23702784.html>>.
- Jakóbk W., *NATO jest ważniejsze od Nord Stream 2*, „Biznes Alert” [online], 12.07.2018 [dostęp: 10.12.2018], dostępny w internecie: <<http://biznesalert.pl/nato-nord-stream-2-szczyt-bruksela/>>.
- Jakóbk W., *Opóźnienie Nord Stream 2 o rok?*, „Biznes Alert” [online], 11.09.2018 [dostęp: 10.12.2018], dostępny w internecie: <<http://biznesalert.pl/nord-stream-2-opoznienie-rok/>>.
- Jakóbk W., *Polska i Komisja razem w decydującym starciu o Nord Stream 2*, „Biznes Alert” [online], 20.12.2017 [dostęp: 10.12.2018], dostępny w internecie: <<http://biznesalert.pl/lex-nord-stream-2-polska-komisja-europejska/>>.

- Jakóbiak W., *Polska walka o bezpieczeństwo energetyczne podczas szczytu NATO*, „Biznes Alert” [online], 11.07.2016, [dostęp: 10.12.2018], dostępny w internecie: <<http://biznesalert.pl/polska-walka-o-bezpieczenstwo-energetyczne-szczytu-nato/>>.
- Jakóbiak W., *Rośnie opozycja wobec Nord Stream 2 w Niemczech*, „Biznes Alert” [online], 6.12.2018 [dostęp: 10.12.2018], dostępny w internecie: <<http://biznesalert.pl/nord-stream-2-opozycja-niemcy-bundestag-cdu-zieloni/>>.
- Jakóbiak W., *USA ślą sygnał, ale sankcje wobec Nord Stream 2 nie ma*, „Biznes Alert” [online], 16.03.2018 [dostęp: 10.12.2018], dostępny w internecie: <<http://biznesalert.pl/apel-senatorow-usa-nord-stream-2-sankcje/>>.
- Komisja Europejska uderzyła w Nord Stream 2*, „RMF 24” [online], 8.11.2017 [dostęp: 10.12.2018], dostępny w internecie: <<https://www.rmfm24.pl/ekonomia/news-komisja-europejska-uderzyla-w-nord-stream-2,nId,2462671>>.
- Komunikat prasowy Ministerstwa Spraw Zagranicznych w sprawie projektu Nord Stream II*, „Ministerstwo Spraw Zagranicznych” [online], 21.03.2016 [dostęp: 10.12.2018], dostępny w internecie: <https://www.msz.gov.pl/pl/p/lublana_si_a_pl/c/MOBILE/aktualnosci/komunikat_prasowy_ministerstwa_spraw_zagranicznych_w_sprawie_projektu_nord_stream_ii>.
- Krucha koalicja przeciwko Nord Stream 2 z udziałem Polski*, „Biznes Alert” [online], 2.12.2015 [dostęp: 10.12.2018], dostępny w internecie: <<http://biznesalert.pl/raport-krucha-koalicja-przeciwko-nord-stream-2-z-udzialem-polski/>>.
- Łoskot-Strachota A., Bajczuk R., Kardaś S., *Nord Stream 2 dzieli Zachód*, „Komentarze OSW” 2018, nr 273, dostępny w internecie [dostęp: 10.12.2018]: <<https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2018-06-18/nord-stream-2-dzieli-zachod>>.
- Mateusz Morawiecki: Nord Stream 2 przybliży nas do wojny*, „WNP” [online], 15.02.2018 [dostęp: 10.12.2018], dostępny w internecie: <https://gazownictwo.wnp.pl/mateusz-morawiecki-nord-stream-2-przybliza-nas-do-wojny,317510_1_0_0.html>.
- „Nord Stream 2” [online, dostęp: 10.12.2018], dostępny w internecie: <<https://www.nord-stream2.com/>>.
- Nord Stream 2*, „Gazprom” [online, dostęp: 10.12.2018], dostępny w internecie: <<http://www.gazprom.com/projects/nord-stream2/>>.
- Nord Stream 2 straci swoją moc? Donald Tusk pisze list do liderów krajów Unii*, „Dziennik” [online], 11.11.2017 [dostęp: 10.12.2018], dostępny w internecie: <<https://wiadomosci.dziennik.pl/swiat/artykuly/562295,donald-tusk-do-liderow-ue-o-nord-stream-2.html>>.
- Nowelizacja dyrektywy gazowej trafiła pod obrady Rady i Parlamentu Europejskiego*, „Kierunek Chemia” [online], 9.11.2017 [dostęp: 10.12.2018], dostępny w internecie: <<https://www.kierunekchemia.pl/artykul,51740,nowelizacja-dyrektywy-gazowej-trafila-pod-obrady-rady-i-parlamentu-europejskiego.html>>.
- Pirani S., Yafimava K., *Russian gas transit across Ukraine post-2019: pipeline scenarios, gas flow consequences, and regulatory constraints*, Oxford Institute For Energy Studies 2016 (OIES Paper, NG 105), dostępny w internecie [dostęp: 10.12.2018]: <<https://www.oxford-energy.org/wpcms/wp-content/uploads/2016/02/Russian-Gas-Transit-Across-Ukraine-Post-2019-NG-105.pdf>>.
- Polska analiza wskazuje, że prawo UE ma zastosowanie do gazociągu Nord Stream II*, „Forsal” [online], 13.10.2017 [dostęp: 10.12.2018], dostępny w internecie: <<https://forsal.pl/artykuly/1077882,polska-analiza-wskazuje-ze-prawo-ue-ma-zastosowanie-do-gazociagu-nord-stream-ii.html>>.

- Polska i sojusznicy domagają się niemieckich wyjaśnień w sprawie Nord Stream 2*, „Biznes Alert” [online], 28.02.2017 [dostęp: 10.12.2018], dostępny w internecie: <<http://biznesalert.pl/polska-i-sojusznicy-domagaja-sie-niemieckich-wyjasnienia-w-sprawie-nord-stream-2/>>.
- Polska przekonuje USA do sankcji wobec Nord Stream 2*, „Biznes Alert” [online], 9.10.2018 [dostęp: 10.12.2018], dostępny w internecie: <<http://biznesalert.pl/polska-usa-nord-stream-2-sankcje/>>.
- Sawicki B., *Suma wszystkich strachów przed Nord Stream 2*, „Biznes Alert” [online], 9.07.2018 [dostęp: 10.12.2018], dostępny w internecie: <<http://biznesalert.pl/sawicki-nord-stream-2/>>.
- Szymański K., *Russia’s gas pipeline threatens European unity*, „Financial Times” [online], 21.10.2016 [dostęp: 10.12.2018], dostępny w internecie: <<https://www.ft.com/content/25a17928-96c3-11e6-a1dc-bdf38d484582>>.
- Vicari: Can US sanctions hit Nord Stream 2?*, „Biznes Alert” [online], 2.03.2018 [dostęp: 10.12.2018], dostępny w internecie: <<http://biznesalert.com/vicari-vocal-europe-nord-stream-2/>>.
- Waszczykowski: „Na szczycie NATO padnie temat Nord Stream 2, ale w kuluarach”. Weto Niemiec?*, „Biznes Alert” [online], 14.06.2016 [dostęp: 10.12.2018], dostępny w internecie: <<http://biznesalert.pl/waszczykowski-na-szcycie-nato-padnie-temat-nord-stream-2-ale-w-kuluarach-weto-niemiec/>>.
- Znamy datę wyborów do Parlamentu Europejskiego*, „Polskie Radio” [online], 26.07.2018 [dostęp: 10.12.2018], dostępny w internecie: <<https://www.polskieradio.pl/5/3/Artykul/2171822,Znamy-date-wyborow-do-Parlamentu-Europejskiego>>.